

Vilniaus „Laisvės“ gimnazija

Patyčios:
kaip atpažinti ir reaguoti
2025 m.

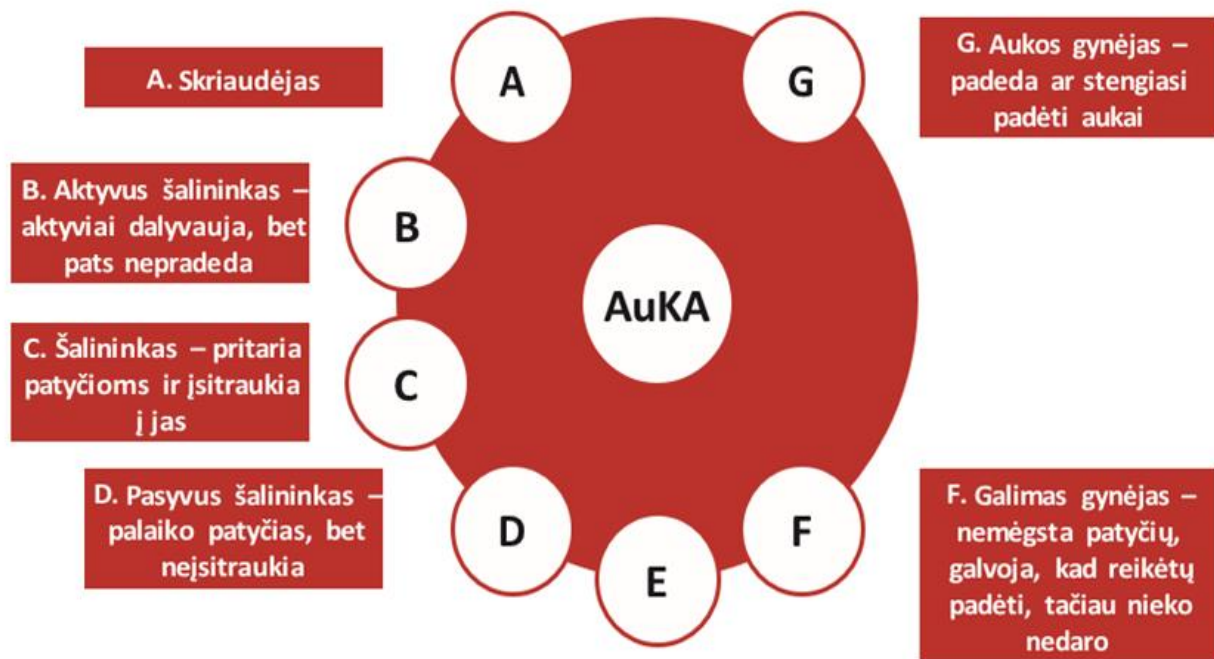
Patyčių samprata

- Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme patyčios apibrėžiamos kaip psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės kitam asmeniui daromi tyčiniai pasikartojantys veiksmai, kuriais siekiama pažeminti jo reputaciją ar orumą, jį įžeisti, įskaudinti ar kitaip sukelti jam psichologinę ar fizinę žalą.
- Stabdyti patyčias būtina nepaisant, kokia agresijos forma ar veiksmai yra naudojami.
- Patyčios gali būti tiesioginės (stumdymas, spardymas, mušymas, pravardžiavimas) ir netiesioginės (ignoravimas, melagingų apkalbų skleidimas, nepriėmimas į berdrą veiklą).
- Taigi labai svarbu gebėti atpažinti patyčias ir suvokti, kuo jos skiriasi nuo konflikto ar draugiškų grumtynių.

Patyčių, konflikto ir draugiškų grumtynių skirtumai

	Tikslas	Jėgų pusiausvyra	Veiksmų pasikartojimas	Pasekmės	Pagalba
PATYČIOS	Įskaudinti kitą.	Skriaudėjas fiziškai ar/ ir emociškai stipresnis.	Veiksmai prieš silpnesnįjį kartojami. Dažniausiai yra keletas patyčias stebinčiųjų.	Neigiamos. Patyčios nesiliauja jų nesustabdžius. Galimos ilgalaikės neigiamos pasekmės visiems patyčių dalyviams.	Pranešus apie patyčias labai svarbi suaugusiojo pagalba.
KONLIKTAS	Įrodyti savo tiesą.	Abiejose pusėse jaučiasi jėgų pusiausvyra arba kiekvienas dalyvis gali ginti savo nuomonę, interesus.	Konflikto dalyviai siekia vengti susidūrimų. Neišsprendus konflikto, veiksmai gali pasikartoti.	Neigiamos arba teigiamos. Išsprendus konfliktą – jis gali nepasikartoti. Neišsprendus – konfliktas gali kartotis.	Galima suaugusiojo pagalba tarpininkaujant konflikto metu. Kartais vaikai gali konfliktą išspręsti patys.
DRAUGIŠKOS GRUMTYNĖS	Smagiai praleisti laiką.	Abiejose pusėse jaučiama jėgų pusiausvyra.	Abiem vaikams sutikus toks elgesys dažniausiai kartojasi.	Smagiai praleistas laikas. Kartais, vienam vaikui panaudojus per daug jėgos, gali kilti konfliktas.	Pagalba dažniausiai nereikalinga.

Patyčių dalyvių vaidmenys

Patyčias patiriantieji vaikai dažniausiai neatsako skriaudėjams tuo pačiu, jie yra atsargūs, drovūs, jautrūs, užsisiklindę savyje, įsibaiminę ir kt. Tai gali būti gerai besimokantys ir aktyvūs mokiniai.

Skriaudėjai gali būti agresyvūs, impulsyvūs vaikai, kurie palankiai vertina smurtines situacijas ir mėgsta dominuoti.

Stebėtojai gali būti visi vaikai, kurie stebi patyčias. Stebėdami, jie nerimauja dėl situacijos pasekmių vaikui, patiriančiam patyčias, baimę pačiam tapti patyčių auka, gėdą, kaltę, kad nesugeba padėti ir kt.

GALIMOS PATYČIŲ PASEKMĖS

Gali turėti trumpalaikių arba ilgalaikių pasekmių ne tik aukoms, bet ir skriaudėjams, stebėtojams, taip pat bendram mokyklos mikroklimatui.

Patyčias patiriantys vaikai dažnai jaučia liūdesį, vienatvę, nesaugumą, nerimą ir bejėgiškumą. Pasekmės - individualios, todėl sunku nuspręsti, dėl ko pakito mokinio elgesys. Patyčios gali sukelti psichosomatinį negalavimą (pilvo, galvos ar kitų organų skausmai, pykinimą, miego sutrikimus ir kt.), dėl to gali susilpnėti motyvacija mokytis ir kilti bendravimo sunkumų.

Todėl pastebėjus vaiko elgesio ir emocijų pokyčių svarbu bandyti aiškintis priežastis: nuoširdžiai pasikalbėti su vaiku, jo mokytojais, tėvais ar pakonsultuoti galinčiais specialistais.

Galimos pasekmės skriaudėjams. Laiku nesustabdžius šių vaikų smurtinio elgesio, jie gali pradėti piktnaudžiauti alkoholiu, tabaku, dažniau smurtauti, patirti mokymosi sunkumų. Jei palikti viską savieigai, šie vaikai gali ir toliau tęsti žalingą veiklą. *Būtina reaguoti, t.y. pastebėti ir stabdyti.*

Stebėtojams, kaip ir patyčias patiriantiems vaikams, kyla pavojus dažniau patirti nerimą, mokymosi sunkumų ir „mokyklos baimę“. Juos gali dažniau kamuoti psichosomatiniai negalavimai dėl baimės patirti patyčias ar kaltės, kad nesugebėjo apginti skriaudžiamąjo.

KAIP PASTEBĖTI IR ATPAŽINTI PATYČIAS?

Paprasciau atpažinti, kai jos tiesioginės ir sunkiau, kai skriaudėjas slapukauja, o klausinėjamas ima gintis, pasakoti įvairius prasimanymus, siekdamas išvengti nemalonumų.

Vaikai, iš kurių tyčiojamas, paprastai linkę slėpti patirtus nemalonus išgyvenimus ir gėdijasi pasakoti apie juos. Bet yra keletas požymių, kuriuos pastebėję galite įtarti, kad jūsų vaikas patiria patyčias (žemiau pateikti teiginiai, pažymėkite tuos, kurie tinka jūsų vaiko elgesio ir emocijų pokyčiams apibūdinti pastaruoju metu).

TEIGINIAI
Grįžta iš mokyklos liūdnas, sunerimęs, prislėgtas.
Ne kartą grįžo iš mokyklos su mėlynėmis, ištepiais ar kitaip sugadintais drabužiais.
Prasitaria, kad mokykloje leidžia laiką vienas.
Klausiamas negali papasakoti, ką veikia per pertraukas.
Vengia dalyvauti bendrose veiklose su klasės draugais.
Bijo eiti į mokyklą, pareiti iš jos.
Staiga sumano grįžti namo kitu nei paprastai keliu.
Dažnai pasijunta prastai, kai tik ateina laikas eiti į mokyklą.
Netikėtai praranda susidomėjimą pamokomis, ima prasciau mokytis, tampa išsiblaškęs.
Prasciau miega, daugiau arba mažiau valgo.
Ima mikčioti, dažniau mirksėti ar pan.
Negali papasakoti, kaip jam sekėsi mokykloje, arba daro tai nenoriai.
Ima prasciau save vertinti: „aš nieko nemoku, man nieko neišėina, aš niekam tikęs“.
Staiga pradeda vengti eiti į mokyklą.

Jeigu daugelis šių teiginių atitiko pastarojo meto jūsų vaiko elgesį ir emocijas, galima įtarti, kad jūsų vaikas patiria patyčias mokykloje, tačiau šie požymiai gali liudyti ir kitus sunkumus. Tad pastebėjus nerimą keliančių vaiko elgesio, emocijų ar savijautos pokyčių, verta pasiteirauti pedagogų ar kitų mokyklos darbuotojų, kaip jam sekasi mokykloje.

KĄ DARYTI SUŽINOJUS APIE PATYČIAS?

Sužinojus, kad jūsų vaikas vienaip ar kitaip susijęs su patyčiomis, jums gali kilti daug prieštaringų jausmų. Bet turėkite galvoje, kad nepaisant to, ar jūsų vaikas tyčiojosi, patyrė patyčias ar tik stebėjo jas, jam galbūt teko išgyventi daug nemaloninių emocijų: pyktį, gailestį, nerimą, neviltį ir pan.

Taigi, nors normalu, kad netikėta žinia jus nuliūdino ar supykde, prieš kalbėdamiesi su vaiku būtinai nusiraminkite. Pernelyg stiprios jūsų emocijos gali vaiką išsigąsdinti, versti teisintis, ieškoti kaltųjų ar išsižadėti savo ankstesnio pasakojimo.

Ką daryti, kai vaikas patiria patyčias?

Sužinojus, kad iš jūsų vaiko tyčiojamasi, svarbu laikytis nuostatos, jog vaikas dėl to **nekaltas**. Pasinaudokite šiais patarimais:

- **sužinoję apie patyčias pasistenkite išlikti ramūs.** Pernelyg emocinga reakcija gali išgąsdinti vaiką.
- **ramiai pasikalbėkite.** Leiskite vaikui papasakoti, kas vyksta. Netardykite, o uždavę klausimą palaukite, kol vaikas išdrįs atsakyti.
- **padrąsinkite, kad pasakodamas jis elgiasi teisingai.** Pasakykite, kad niekas neturi teisės žeminti kito.
- **neskatinkite vaiko reaguoti agresyviai,** t. y. „atsakyti tuo pačiu“. Jei jūsų vaikas patiria patyčias, vadinasi, jis negali apsiginti vienas pats. nesėkmės spąstus“.

Ką daryti, kai vaikas patiria patyčias? (2)

- **aptarkite su vaiku, kokių sprendimų galėtumėte imtis kartu,** kad patyčios būtų sustabdytos. Informuokite vaiką apie savo veiksmus. Asmeniškai pasikalbėkite su vaiko klasės auklėtoju ar kuratoriumi, o prireikus ir su administracijos atstovais, pagalbos teikimo vaikui specialistais (socialiniu pedagogu, psichologu). Siekdami konfidencialumo susitarkite, kad susitikimas su mokyklos darbuotojais vyktų nematant kitiems vaikams.
- **skatinkite vaiką bendrauti su kitais, neagresyviai nusiteikusiais mokiniais.**
- **elektroninių patyčių atveju aptarkite su vaiku, ko jis galėtų imtis, pavyzdžiui:** neatsakinėti į provokuojančias žinutes, blokuoti siuntėją, pranešti apie netinkamą elgesį ir įžeidinėjimus svetainės administratoriui.
- **apsvarstykite kartu su vaiku, ką jis galėtų padaryti pasikartojus patyčioms:** kur kreiptis, kam pranešti.

KĄ DARYTI, KAI VAIKAS STEBI PATYČIAS?

Svarbu suprasti, kad toks elgesys daro vaikui žalą. Nemažai vaikų negina skriaudžiamo vaiko, nes patys bijo tapti patyčių aukomis. Nekritikuokite vaiko už tokį elgesį. Pasidžiaukite, jog vaikas tiesiogiai neprisidėjo prie patyčių, tačiau paaiškinkite, kad stebėjimas taip pat yra veiksmas. Pasinaudokite šiais patarimais, kaip padėti vaikui, stebinčiam patyčias:

- **pagirkite vaiką, kad papasakojo apie tai, ką matė.**
- **paklauskite vaiką, ką, jo manymu, galima padaryti pastebėjus patyčias.** Neraginkite pulti ginti skriaudžiamojo – juk vaikas gali bijoti, kad iš jo irgi ims tyčiotis. Drauge su vaiku išsiaiškinkite, kad pastebėjus patyčias galima: pranešti kuriam nors mokytojui, auklėtojai ar kuratoriui, socialiniam pedagogui, administracijos atstovui arba kitam mokyklos darbuotojui.

KĄ DARYTI, KAI VAIKAS STEBI PATYČIAS?

- **paaiškinkite vaikui, kad pranešdamas apie pastebėtas patyčias ar kitą smurtą, jis ne skundžia, bet informuoja.** Vaikas tai gali daryti ir anonimiškai, bendramoksliams nematant ir negirdint.
- **padrąsinkite vaiką pranešti apie pastebėtas elektronines patyčias** svetainės administratoriui arba suaugusiajam.
- **pasikalbėkite su vaiku, kaip jis turėtų elgtis, jei iš jo imtų tyčiotis.** Aptarkite, kas nutiktų, jei pats imtų tyčiotis.
- **stebėkite savo vaiką** ir po kurio laiko pasiteiraukite, ar jis pastebėjo dar patyčių atvejų mokykloje.

KUR KREIPTIS PAGALBOS?

Emocinės ir psichologinės pagalbos kontaktai

Linijos pavadinimas	Telefono numeris	Kam skirta	Daugiau informacijos rasite
Jaunimo linija	+370 800 28888	Jaunimui Paramą teikia savanoriai	jaunumolinija.lt
Vaikų linija	116 111	VAIKAMS Paramą teikia savanoriai	vaikulinja.lt
Vilties linija	116 123	SUAUGUSIEMS Paramą teikia savanoriai ir psichikos sveikatos specialistai	viltieslinija.lt
Pagalbos moterims linija	+370 800 66366	MOTERIMS Paramą teikia savanoriai ir psichikos sveikatos specialistai	pagalbosmoterimslinja.lt
Tėvų linija	+370 800 90012	TĖVAMS PATIRIANTIEMS IŠŠŪKIŲ Paramą teikia profesionalūs psichologai	tevulinija.lt

Šaltiniai

- Jocaitė, A., Jasiulionė, J.S., Povilaitis, R., Mickienė, L., UbaitėErlickienė, A., Urnikienė, J. (2018). *Reagavimo į patyčias mokykloje rekomendacijos*.
- Šiaulių miesto pedagoginė psichologinė tarnyba ir Vaikų linijos leidinys:
https://www.bepatyciu.lt/media/files/downloadable/reagavimo_i_patycias_mokykloje_rekomendacijos.pdf
- Kampanija „Be patyčių“. Tėvams. Prieiga per internetą
<https://www.bepatyciu.lt/tevams/>

Papildomai siūlome peržiūrėti įrašą:

Naujausiame Mykolo Romerio universiteto (MRU) tinklalaidės „Tėvų kanalas“ epizode – patyčios, apie kurias kalbasi ir įžvalgomis dalinasi tinklalaidės vedėja Jūratė Bortkevičienė ir „Vaikų linijos“ atstovė, psichologė, savanorių mokytoja Jurgita Smiltė Jasiūlionė. Kokias formas patyčios įgauna šiandien? Kokios jų priežastys ir kaip tinkamai tėvams reaguoti pastebėjus, kad iš vaiko tyčiojamasi?

<https://www.youtube.com/watch?v= PbtKdAThzs>